

Vyučovací předmět a základ vzdělávacího obsahu

Vyučovací předmět	Osobnostní a sociální výchova
Využití vzdělávací obory	Osobnostní a sociální výchova, Občanská výchova
Průřezová témata (PT)	Péče o sebe a druhé
Klíčové kompetence (KK)	<ul style="list-style-type: none">• k učení• komunikační• osobnostní a sociální• k občanství a udržitelnosti• k podnikavosti a pracovní• k řešení problémů• kulturní• digitální
Základní gramotnosti (ZG)	Čtenářská a pisatelská

Charakteristika předmětu

INFORMACE O POJETÍ A OBSAHU PŘEDMĚTU

Předmět osobnostní a sociální výchova v sobě integruje i vzdělávací obsah předmětu Občanská výchova. Důvod integrace vzdělávacího obsahu předmětů je jejich obsahová blízkost a schopnost doplňovat se. Dvojnásobná hodinová dotace umožňuje učitelům lepší a soustavnější práci se žáky.

Osobnostní a sociální výchova zahrnuje osobnostní, sociální, etický a kariérový rozvoj žáka. Kontinuálně, systematicky a komplexně rozvíjí potřebné znalosti, dovednosti, hodnoty, postoje, které explicitně podporují odolnost žáka vedoucí ke zvládnutí běžných i náročných životních situací. Rozvíjí praktickými a zkušenostními přístupy sebereflektivní, seberegulační a psychohygienické dovednosti, interakční, komunikační a prosociální chování. Přispívá k sebepoznání a ke kvalitě života žáka. Podporuje sociálně-emocionální dovednosti, odpovědný přístup k sobě i druhým, k seberozvoji a celoživotnímu učení, k zapojení se v měnící se společnosti a světě práce. Poskytuje prostor pro to, aby mohl žák v bezpečném prostředí a s oporou reflektovat, rozvíjet či regulovat způsoby prožívání a chování. Vytváří příležitost pro zkoušení, objevování a získávání vhodných mechanismů reakce na vnitřní a vnější svět.

Obsah předmětu je strukturován ve třech okruzích. Osobnostní rozvoj se zaměřuje zejména na sebepojetí žáka, sebepoznávání, zvládnutí stresu a náročných situací, efektivní strategie učení, sebeorganizaci a plánování vlastního rozvoje. Sociální a etický rozvoj se věnuje sociálně-emocionálním dovednostem, sociální komunikaci a interakci v různorodých situacích, mezilidským vztahům a prosociálnímu chování. Kariérový rozvoj se vztahuje k objevování, rozhodování a plánování ve vlastním kariérovém směřování, k hodnotám a příležitostem spojeným se světem práce. Nedílnou součástí předmětu je rozvíjení sebehodnocení žáka, práce s portfoliem pro zachycení osobního a kariérového pokroku a formativní zpětná vazba respektující individuální podobu učení. Ve výuce jsou využívány také dovednosti a znalosti žáka z neformálního vzdělávání. Učivem je žák sám, stává se jím konkrétní žákovská skupina a stávají se jím běžné situace každodenního života.

Pojetí předmětu částí předmětu klade důraz na rozvoj kritického přístupu žáků k sobě samým, ke společnosti a k informacím, které přijímají. Výuka je pojímána tak,

aby vedla k vlastní činnosti žáka, jeho vlastnímu objevování a aplikaci znalostí v konkrétních situacích. Žáci jsou vedeni k reflexi vlastních názorů, postojů a zkušeností. Předmět se zásadně podílí na formování postojů spojených s demokracií, lidskými právy, rovností, nediskriminací a respektem k rozmanitosti. Proto je podstatné propojené předmětu s průřezovým tématem Společnost pro všechny a jeho výsledky učení. Důležitou součástí výuky je aktuální dění, problémy a témata, se kterými se žáci osobně nebo prostřednictvím médií setkávají. Proto u žáků rozvíjíme schopnost kriticky hodnotit informace z médií a sociálních sítí. Výuka se bezpečným způsobem věnuje také některým tématům, která mohou být považována za kontroverzní. Zaměřujeme se na podporu aktivního zapojení žáků do občanského života, například prostřednictvím společensky prospěšných akcí a diskusí o společenských problémech, podporujeme žáky v tom, aby navrhovali a prosazovali změny.

Cílem předmětu je vést žáky k aktivnímu a odpovědnému zapojení do společnosti, rozvíjet jejich schopnost zodpovědně se rozhodovat na různých občanského života, včetně správy osobních financí, a připravit je na praktické zvládání výzev spojených se společenským, občanským a finančním životem. Předmět je zaměřen na porozumění společnosti v její rozmanitosti a v širších souvislostech, na problematiku státu a politického systému, liberální demokracie a lidských práv, na orientaci ve veřejném a politickém dění, na rozvoj právního povědomí pro běžné situace a na zvládání komunikace s úřady, na praktickou orientaci ve světě osobních financí, hospodaření domácnosti, na porozumění základům tržního hospodářství a základním ekonomickým pojmům.

Časová dotace: 2 + 2 + 2 + 2

Podmínky pro výuku předmětu:

Výuka probíhá ideálně ve flexibilním prostoru školní třídy, kde lze sedět v kruhu, pohybovat se po prostoru, může probíhat i ve venkovních prostorech. Bezpečná respektující atmosféra, učitel se průběžně vzdělává prakticky a sebezkušenostně v typu aktivit, které vede se žáky.

Klíčové kompetence rozvíjíme při výuce tohoto předmětu zejména s využitím těchto vzdělávacích strategií:

Klíčová kompetence k učení
<ul style="list-style-type: none">• Plány učení či kritéria práce vytváříme společně se žáky;• nastavujeme přiměřené vzdělávací cíle pro každého ze žáků;• dáváme prostor žákům učit se mezi sebou navzájem;• učíme žáky pracovat s nástroji, které umožňují sledovat a zaznamenávat jejich pokrok (práce s portfoliem, mapa učebního pokroku, mapa rozvoje kompetencí, kompetenční karty);• učíme žáky shromažďovat důkazy o jejich posunu v učení;• vytváříme bezpečný prostor pro práci s chybou;• vedeme žáky ke spolupráci a vzájemné podpoře při učení;• propojujeme výuku se zkušeností žáků a zprostředkováváme jim smysl vyučovaného obsahu;

- podporujeme žáky k dalšímu učení tím, že oceňujeme jejich silné stránky, jejich snahu, pokrok a úspěchy;
- umožníme žákům vidět celkový rámec učiva a porozumět, jak jednotlivé lekce přispívají k jejich celkovému rozvoji osobnosti;
- vytváříme dynamické a interaktivní učební aktivity, které stimulují zvědavost a aktivní účast žáků;
- podporujeme žáky v tom, aby projevovali své názory;
- vedeme žáky k sebehodnocení na základě kritérií, kterým rozumějí, a podporujeme tím jejich odpovědnost za vlastní učení;
- vedeme žáky ke vzájemnému hodnocení pokroku v učení (vrstevnické hodnocení) na základě jim srozumitelných kritérií, a to za předpokladu, že se při tom daří zachovávat bezpečné prostředí;
- preferujeme pozitivní zpětnou vazbu;
- inspirujeme žáky tím, že se sami neustále učíme, a to i od žáků a spolu s nimi.

Klíčová kompetence komunikační

- Vytváříme příležitosti pro různé formy diskuse, ve kterých mohou žáci bezpečně pokládat otázky a sdílet své myšlenky a pocity na dané téma (párové diskuse, diskusní kroužky atd.);
- zahrnujeme prvky dramatické výchovy a role-play, při kterých mohou žáci experimentovat s různými perspektivami a formami vyjádření;
- necháváme žáky shrnovat obsah právě ukončených párových či skupinových diskusí;
- necháváme žáky reflektovat prožité komunikační situace.

Klíčová kompetence osobnostní a sociální

- Vytváříme prostředí, kde se žáci cítí bezpečně a jsou schopní sdílet své pocity a zkušenosti, mají na práci adekvátní čas;
- naplňujeme základní předpoklady pro vznik pozitivních vztahů a prostředí důvěry (známe žáky jménem, jednáme s nimi konzistentně a předvídatelně, dodržujeme dohodnutá pravidla, uznáváme vlastní chyby);
- komunikujeme se žáky s respektem, tj. partnersky, vstřícně a otevřeně; projevujeme zájem o každého žáka, nabízíme žákům dialog a spolupráci, respektujeme sebepojetí, identitu a potřebu autonomie;
- v jednání jednotlivých žáků vytváříme situace a prostředí, ve kterých mají žáci příležitost poznávat sami sebe a rozvíjet sebeuvědomění (reflektivní aktivity, deníky, přehledy, diskuse o emocích aj.);
- vytváříme situace, při nichž se žáci mohou aktivně podílet na svém vlastním učení a rozhodování;
- vytváříme situace pro týmovou spolupráci a diskutujeme se žáky o týmové spolupráci, sdílení pozitivních zážitků a vzájemnou pomoc;
- využíváme různé možnosti přizpůsobení prostorového uspořádání třídy, vyhledáváme benefity učení v netradičním prostředí;
- vytváříme takové prostředí, které na žáky působí bezpečně, prostředí, kde se mohou otevřeně vyjadřovat a sdílet své pocity; vytváříme prostředí vzájemné podpory a spolupráce mezi žáky a učiteli;
- poskytujeme žákům prostor pro poznávání sebe sama (kým jsou, kým by chtěli být, kam se mohou posunout, kým by být nechtěli, kam patří, jak působí na ostatní lidi a prostředí);

- pomáháme žáků poznávat jejich zájmy, schopnosti a hodnoty (zaměřujeme se na propojení témat výuky či dovedností a postojů z učení);
- debatujeme se žáky o budoucnosti (kariéra, životní cesta, vize, plány);
- vedeme žáky k tomu, aby si uvědomovali emoce a potřeby sebe sama i druhých;
- vedeme žáky k tomu, aby si uvědomovali dopady vlastního chování na sebe, ostatní lidi i přírodu;
- dáváme žákům prostor spoluvytvářet pravidla; důsledně reagujeme na případné chování žáků, které závažně narušuje prostředí pro učení nebo vztahy ve třídě i s námi;
- aplikujeme aktivity na podporu pocitu sounáležitosti se třídou a školou;
- usilujeme o to, aby se žáci mezi sebou znali a věděli o sobě více informací;
- podporujeme sdělování emocí, pocitů, názorů (např. komunitní kruh) poskytujeme prostor pro argumentaci názorů a sdílení, přehodnocení vlastních názorů a zpětnou vazbu.

Klíčová kompetence k občanství a udržitelnosti

- vytváříme prostor pro vzájemné sdílení zkušeností a zážitků z kontaktu a péče o živé bytosti/organismy a prostředí mezi žáky
- vytváříme prostor pro otevřenou diskusi žáků o hodnotách a chování svých i ostatních
- vytváříme prostor a bezpečné prostředí pro diskuse žáků o souvislostech různých jevů, procesů a systémů ve vztahu k udržitelnosti
- vytváříme prostor a bezpečné prostředí pro vytváření a vyjadřování vlastního názoru žáků, sami uplatňujeme respektující přístup a vedu k němu důsledně žáky, nekritizujeme žáka za názor
- umožňujeme žákovi převzít odpovědnost za uskutečnění přiměřeného úkolu, který si sám zvolí nebo s nímž se vnitřně ztotožní
- stavíme žáky před situace vyžadující přijetí jejich vlastního rozhodnutí
- stavíme žáky před dilemata týkající se sociální, ekonomické a environmentální spravedlnosti a podněcujeme je k zaujetí odůvodněných stanovisek, k argumentaci a diskusi (např. formou vhodné diskusní aktivity)
- navozujeme situace umožňující porozumět potřebám, postojům a zájmům druhých – využíváme vžívání se do rolí a postojů jiných (např. rolové hry)
- podněcujeme žáky k reflexi jejich zkušeností s uplatňováním vlastního vlivu na dění v jejich okolí, k možnosti zapojení do veřejně prospěšné aktivity dle vlastní volby

Klíčová kompetence k podnikavosti a pracovní

- Podporujeme aktivní účast žáků na tvorbě školního prostředí, které pracuje s jejich nápady a respektuje jejich přínosy a potřeby, participaci ve škole, v komunitě aj.;
- využíváme se žáky různé nástroje k zachycení myšlenek a nápadů;
- zaměřujeme se na to, aby žáci vhodně používali různé typy vyhodnocování a výběru reálných a smysluplných nápadů;
- podporujeme žáky ve vytváření a sdílení jejich představ o tom, jak by se mohly vyvíjet situace v životě školy či v místě, kde žijí, a poskytujeme prostor pro diskusi nad návrhy jejich scénářů;

- jako žákovi průvodci usměřujeme tvorbu jeho vision boardu (koláž, kresba, online verze aj.) směrem k profesnímu, eventuálně i podnikatelskému a životnímu směřování;
- průběžně žáky podporujeme v objevování jejich priorit, hodnot, specifických aspektů jejich tvůrčího potenciálu;
- podněcujeme žáky k přemýšlení mimo ustálené vzorce (out of the box) a k nalézání vnitřní motivace pro objevování a využívání nových příležitostí a výzev;
- podporujeme setkání žáků s inspirativními osobnostmi a pozitivními vzory;
- poskytujeme žákům konstruktivní zpětnou vazbu, včetně formativního hodnocení, které jim pomáhá hlouběji porozumět jejich tvůrčímu procesu a posiluje jejich schopnosti zdokonalovat se;
- podporujeme žáky v sebeprezentaci, což zahrnuje představení osobních kvalit a schopností;
- podporujeme žáky v síťování s lidmi ve svém oboru zájmu, aby si sami vybrali a kontaktovali firmu/organizaci, do které se chtějí podívat a něco se o ní dozvědět;
- poskytujeme žákům nástroje a techniky pro rozhodování;
- zaměřujeme se na práci se zpětnou vazbou a reflexí – žáci oceňují, co se jim povedlo, pojmenovávají, co příště udělat jinak a jak, aby proces řízení a realizace zkvalitnili, pracují s chybou
- předkládáme žákům téma hodnocení a minimalizace rizik, podporujeme aplikaci jejich prevence do žakovských aktivit, projektů;
- přinášíme žákům příležitosti pro praktické trénování schopnosti rychle reagovat na změny;
- vytváříme různorodé pracovní skupiny, aby se žáci učili spolupracovat s jinými lidmi;
- podporujeme sdílené znalosti a vzájemné učení se jeden od druhého;
- vedeme žáky k reflexi a sebehodnocení zkušeností ve skupině a pomáháme jim pojmenovat, které role jim vyhovují nejvíce a proč.

Klíčová kompetence k řešení problémů

- Zaměřujeme se na to, aby žáci analyzovali tyto situace z různých perspektiv a diskutovali o možných řešeních a jejich důsledcích;
- podporujeme žáky v tom, aby viděli hodnotu procesu hledání řešení;
- vedeme se žáky diskuse o rozdílech mezi podloženými a nepodloženými názory, povzbuzujeme žáky k formulaci otázek o posuzování věrohodnosti informací;
- pomáháme žákům reflektovat význam kritického myšlení při interpretaci a vyhodnocování.

Klíčová kompetence kulturní

- Využíváme umělecké prostředky k reflexi obsahů výuky, abychom žákům poskytli nové perspektivy a způsoby, jak porozumět a propojit různé aspekty učiva, tímto způsobem se učení stává více zážitkovým a zapamatovatelným;
- podporujeme žáky v reflexi jejich vlastních kulturních tradic a hodnot.

Klíčová kompetence digitální

- Vedeme žáky k etickému a ohleduplnému jednání v online prostředí;
- vedeme žáky k vědomému a zodpovědnému utváření digitálních identit a sledování vlastní digitální stopy;
- nastavujeme společně pravidla tak, aby podporovala aktivní přístup žáků k využívání digitálních technologií, a současně dbáme na to, aby pravidla podporovala digitální pohodu (wellbeing) žáků a vedla je k ochraně jejich duševního, fyzického a sociálního zdraví.

Základní gramotnosti rozvíjíme při výuce tohoto předmětu zejména s využitím těchto vzdělávacích strategií:

Základní gramotnost čtenářská a pisatelská

- Při čtení i psaní posuzuje autorské záměry, účinky a prostředky textu i kontext autora nebo čtenáře;
- při interpretaci komplexních textů dokládá své závěry textem; v oborech usiluje o přesnost a uspořádanost v obsahu i ve vyjadřování; podle své potřeby využívá psaní pro své sebeuvědomění a sebevyjádření.